

حقوق پزشکی

در

فقه اسلامی

مؤلفین:

فربان فلاح

کارشناس ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی، آموزش و پرورش شهرستان کردکوی

فاطمه محمدیان اسیری

کارشناس ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی

مدرس دانشگاه

سرشناسه: فلاح، فرید، ۱۳۶۷.	
عنوان و نام پدید آور: حقوق پزشکی در فقه اسلامی / مولفین: فرید فلاح، فاطمه محمدیان امیری.	
مشخصات نشر: ساری: علیم نور، ۱۳۹۲.	
مشخصات ظاهری: ۱۳۰ ص.	
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۴۱-۰۳-۲	
وضعیت فهرست نویسی: فیبا.	
یادداشت: کتابنامه	
موضوع: فقه و حقوق.	
موضوع: پزشکی.	
موضوع: فقه اسلامی.	
موضوع: حقوق ایران.	
موضوع: حقوق کیفری.	
شناسه افزوده: محمدیان امیری، فرید، ۱۳۶۶.	
رده بندی کنگره: ۱۳۹۲ ج ۷، ۱۴۰۰	
رده بندی دیویی: ۳۴۴/۵۵۰۴۱	
شماره کتابشناسی ملی: ۳۳۸۲۳۶۴	

شناسنامه کتاب

- ◀ نام کتاب: حقوق پزشکی در فقه اسلامی.
- ◀ مؤلفین: فرید فلاح، فاطمه محمدیان امیری.
- ◀ تایپ، امور رایانه و صفحه بندی: فرید فلاح و فاطمه آوازه.
- ◀ طرح روی جلد: سیده فاطمه فضل.
- ◀ ویراستار: فرید فلاح، فاطمه محمدیان امیری.
- ◀ تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه.
- ◀ ناشر: انتشارات علیم نور.
- ◀ چاپ و صحافی: پیشگام
- ◀ نوبت چاپ: ۱۳۹۲.
- ◀ قیمت: ۳۰۰۰۰۰ ریال.

کلیه ی حقوق اعم از چاپ، تکثیر، نسخه برداری و ترجمه برای مولفین محفوظ است. (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است)

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۸	پیش‌گفتار (۱)
۱۱	پیش‌گفتار (۲)
فصل اول: مفاهیم و کلیات	
۱۷	مقدمه
۱۸	طرح مسأله
۱۹	هدف
۲۰	سوالات
۲۲	مفهوم خطای پزشکی
۳۱	ادله ضمان پزشک
۳۷	احادیث ضمان پزشک
۴۲	نتیجه‌گیری از مفاهیم و کلیات
فصل دوم: ادله مبرا بودن پزشک از دادن ضمان	
۴۵	مقدمه
۴۹	روایات وارده در منع ضمان طبیب خطا کار
۵۶	نگاه تطبیقی به ضمان طبیب
۶۳	ضمان طبیب در فقه شیعه
۶۷	نقد و ارزیابی ادله مشهور

فصل سوم: بررسی مسئولیت کیفری پزشکان

۷۶	دیدگاه حقوقی
۷۷	دیدگاه فقهی
۷۷	دیدگاه اول فقها امامیه
۷۸	قاعده اتلاف
۷۹	قاعده غرر
۸۰	اطلاعات بابت دیده
۸۰	روایات خاصه
۸۱	دیدگاه دوم
۸۱	روایات خاصه
۸۲	قاعده یدامانی
۸۳	عدم شمول قاعده اتلاف
۸۴	انصراف روایات باب دیده
۸۵	قاعده وجوب نجات جان یا حفظ مال غیر
۸۵	قاعده احسان
۸۶	فقدان عنصر روانی
۸۶	اصل وجوب مقدمه واجب
۹۰	مسئولیت مدنی پزشک در قانون جدید مجازات اسلامی
۹۰	تحلیل مواد ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱ قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۵
۹۵	مبنای تقصیر در قانون جدید مجازات اسلامی
۹۶	شرط برائت از ضمان
۹۸	اخذ برائت از ضمان و تقصیر پزشک

۱۰۰.....	ضمان پزشک در حقوق موضوعه و ماهیت تعهدات پزشکی
۱۰۸.....	رضایت بیمار و حدود و ثغور آن
۱۰۸.....	مفهوم حقوقی رضایت
۱۱۴.....	ابراء و جایگاه آن در حقوق پزشکی
۱۱۶.....	ماهیت تعهدات پزشکی
۱۱۸.....	ماهیت تعهدات پزشکی در نظام حقوقی ایران
۱۲۱.....	نسخه گیری، فصول
۱۲۱.....	پیشها
۱۲۳.....	منابع و ما

www.ketab.ir

پیشگفتار (۱)

موضوع علم پزشکی انسان، سلامت و نسل آینده است که بر همین مبنا حقوق متقابل میان پزشک و بیماران نیز شکل می‌گیرد. اهمیت روابط بین پزشک و بیمار یجاب و بسند رشته‌ای به عنوان حقوق پزشکی تاسیس شود. محتوای حقوق پزشکی متنوع است و تمامی این موارد باید مورد توجه جدی قرار گیرد و عالمانه مطرح شود. در این کتاب نگاه اسلامی و دید فقهی اسلام جایگاه علم پزشکی بسیار والا است و در اسلام برهه خاصی به این امر شده است. پیامبر اکرم (ص) که علوم پزشکی را هم عرضی از علم مطرح کرده است. در رابطه با مسائل مربوط به درمان و روابط بین پزشک و بیمار، کیدات بسیاری از سوی ائمه و بخصوص پیامبر اکرم (ص) داریم و این نشان از اهمیت و شرافت این موضوع است. اصل توسعه، تولید و دستاوردهای علمی مورد تأکید نظام اسلامی است: در اسلام به سلامت جامعه اهمیت بسیاری داده شده است و بسیاری از دستورات شرعی و فقهی ریشه در توجه به سلامت جامعه دارد. از دید اسلام در رابطه با پیشرفت‌های علمی نگرانی وجود ندارد اما برخی پیشرفت‌های علمی، فیک و شیمی منشا هلاک کل بشر شده و اسلام با این موضوع مخالف است.

اخلاق پزشکی و نحوه رفتار پزشک با بیمار باید در فرهنگ عمومی و دانشگاه‌ها و همچنین نظام سلامت مورد توجه جدی قرار گیرد و نبایستی به خدمت پزشکی به عنوان صنعت تجاری نگاه کرد. حفظ حیات انسان جز حقوق اساسی است.

شعار دادن در مورد رعایت اخلاق و حقوق پزشکی و نصیحت کردن فایده ندارد و باید این گونه مسائل در چارچوب یک قانون دیده شود.^۱ از پزشکی و حقوق همیشه به عنوان دو علم ممتاز در جوامع انسانی یاد شده است. علم پزشکی نیز در هیچ مقطع زمانی خود را بی نیاز از حقوق نمی‌بیند. جامعه از بدو تکوین به طبیب و طبابت به دیده احترام نگریسته، چرا که حفظ جان فرد و جامعه از بزرگترین مصالح از منظر اسلامی است. شرع و قانون نسبت به این موضوع بی توجه نبوده و وظیفه خود دانسته که وظایف، روابط و حقوق بین بیطار و پزشک را تعیین نماید. از مهمترین مسایل در حقوق پزشکی، رابطه بین بیطار و پزشک و مسئولیت پزشک در قبال بیمار است. در پزشکی فرد نسبت به جان دیگری مسئول است. از پزشک هر اندازه در پزشکی ماهر باشد، همیشه احتمال خطا در پزشکی، جان و سلامتی بیمار را تهدید می‌کند. پزشکان نیز به عنوان یک قشر بسیار حساس در ارتباط با حرفه، تجهیزات، خود را ناگزیر از ورود در عرصه قانون و عدالت می‌بینند. اگر پزشک، تخصص و معلومات لازم را نداشته باشد و طبابت او موجب مرگ یا ضایعه‌ای در عضو حیاتی شود، ضامن دیه نفس و یا عضو آسیب دیده می‌باشد و به حاکم است که از طبابت او اجتناب نماید. اگر پزشک متخصص به دلیل سهل انگاری مرتکب خطای پزشکی بیمار صدمه ای به بیمار وارد آورد، ضامن است. در رابطه با ضمان یا عدم ضمان پزشک، که همه سعی خود را کرده در عین حال موجب فوت و یا زبانی برمریض شده دو نظر وجود دارد. نظریه مشهور این است که در این صورت نیز پزشک ضامن است زیرا تلف و زیان مستند به فعل پزشک است و به قواعد فقیهه از جمله قاعده اتلاف، تسبیب، غرور و لا ضرر نیز استدلال شده است.

^۱ - اظهارات رئیس قوه قضائیه (آیت الله هاشمی شاهرودی) در همایش بین المللی حقوق پزشکی <http://dadiran.ir>

چندین طرق برای عدم ضمان پزشک ارایه شده است که بهترین و جامع ترین آنها تحصیل براءت قبل از اقدام به معالجه است مگر مواردی که استثنا شده است. اخذ براءت قبل از هرکس از خود بیمار گرفته می شود و در صورت عدم امکان از ولی او، حاکم شرع، خویشاوندان و مومنین به ترتیب گرفته خواهد شد.

هدف اصلی در این کتاب و غرض از نگارش و تدوین موضوع مزبور، صرف نظر از انگاره های شخصی و اهداف علمی و پژوهشی آن، تحقیق پیرامون ابعاد مختلف و متعدد آن و رفع ابهامات موجود در زمینه حقوق پزشکی در فقه اسلامی و رسیدن نتیجه کلی و فراگیر برای خوانندگان و محققان آینده است. لذا مولفین بر آن بوده اند که این هدف را در قالب انتخاب کتاب علمی در حوزه حقوق پزشکی به عنوان یک نمونه کاربردی برگزینند و به نظر می رسد این کار بسیار ضروری است و در همه ابواب فقهی بایستی تحقق پذیرد.

از جمله اهداف این کتاب عبارت است از:

- ۱- بررسی سیر اندیشه ضمان پزشک در فقه و حقوق اسلامی.
 - ۲- بررسی مبانی ضمانت و براءت پزشک در صورت ارتکاب خطا در فقه و حقوق اسلامی
 - ۳- بررسی دیدگاه ها و نظرات مختلف در مورد ضمانت و با عدم ضمانت و دلایل هر کدام
 - ۴- بررسی مسئولیت مدنی و کیفی خطای پزشکی
- این کتاب قابل استفاده اساتید حوزه و دانشگاه است، معلمان، دانشجویان و دانش پژوهان رشته های (حقوق، فقه و حقوق اسلامی و بویژه رشته حقوق پزشکی) و همه کسانی که با رویکرد یاددهی و یادگیری سر و کار دارند امیدواریم که از این روش به عنوان یک روش مطلوب در آموزش و یادگیری در بین رشته ها، بهره گیرند. در پایان از همه خوانندگان محترم تقاضا نمودیم نظرات، پیشنهادات و انتقادات خود را به آدرس پست الکترونیکی ارسال نموده و مولفان را از نظرات ارزشمند خود بهره مند سازند.

Alimonnour@Yahoo.com

پیشگفتار (۲)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ است

گرت فتحی زفتح علیم است

در جهان امروز پژوهش و تحقیق، اساس و بنیاد همه پیشرفت ها و توسعه امور محسوب می شود. به طوری که «توانایی» در گرو «دانایی» است و می توان گفت بدون دانایی، توانایی جایگاهی ندارد. در این طوری که حضرت علامه ابوالفضائل حسن زاده آملی حفظه الله فرموده است :

منم آن تشنه دانش که گرسنه بود آتش

مرا اندر دل آتش همی باشد نشیمنها

انتشارات «علیم نور» از زمینه سیاسی و شروع فعالیت خود، همواره تلاش وافر در جهت بسط و توسعه علوم و امور فرهنگی داشته است. به طوری که دستاوردهای متعددی در خصوص نشر امور علمی از خود به جای گذاشت. کتاب حاضر منبع مناسب، مفید و ارزشمندی برای سطح رشد و توسعه در زمینه حقوق پزشکی در فقه امامیه می باشد. با رویکرد خطای پزشکی در فقه و حقوق موضوعه در مراکز آموزشی خواهد بود. مولفین کتاب دارای سابقه تدریس طولانی در مراکز تعلیم و تربیت، می باشند.

انتشارات «علیم نور» این افتخار دارد که در زمینه نشر و توسعه علمی از نظرات ارزشمند مولفین محترم بهره مند گردیده و این افتخار را دارد که کتاب های این مولفین را به چاپ برساند. امید است استادان، دانش پژوهان و صاحب نظران، جهت اصلاح بیشتر کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار، از ارائه پیشنهادات و نظرات خود به این مرکز دریغ ننمایند».

Alimonnour@Yahoo.com

«مدیریت انتشارات علیم نور»

۰۹۱۱۲۵۵۹۸۴۴

تقدیم به:

پدر آن و مادرشمان بخاطر زحماتش در دستان
نهال را باران باید
تا بشوید غبار نشسته بر برگهایش
و سیراب کند از آب حیاتش...
نهال را آفتاب باید
تا بتابد
نیرو را
و محکم کند
شاخه های تازه روئیده را...
به نام مادر
بوسه ای باید زد
دست هایی را
که می شویند غبار خستگی روزگار را
و سیراب می کنند روح تشنه را...
به نام پدر
بوسه ای باید زد
دست هایی را
که می تابانند
نیرو را
و محکم می کنند
استواری پایه های زیستن را...

قال عليه السلام: من نصب نفسه للناس اماما فليبدأ بتعليم نفسه قبل تعليم
غيره، وليكن تاديبه بسيرته قبل تاديبه بلسانه ومعلم نفسه و مؤدبها احق
بالاجلال من غيره للناس ومؤدبهم.

کسی که خود را در مقام پیشوایی امامت قرار می‌دهد، باید پیش از آن که به
تعلیم دیگران بپردازد، به تعلیم خودش بپردازد و باید تادیب او به عملش پیش از
تادیب او به زبانش باشد. کسی که به تادیب و ادب کننده خویش است، به احترام
سزاوارتر است از کسی که معلم و مربی دیگران است (نهج البلاغه، حکمت ۷۳).

www.ketab.ir